

Motion till riksdagen 2023/24:2686

av Lawen Redar m.fl. (S)

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt förslaget i tabellen i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en konsekvensanalys av sammanslagningen av Kulturrådet och Konstnärsnämnden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade anslag till kulturskolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barns och ungas tillgång till kultur, scenkonst och eget skapande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kultursamverkansmodellen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om teater, dans och musik och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en nationell musikutredning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kungliga Operan och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inrättandet av kulturkanoner och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bibliotekariers anmälningsplikt och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bildkonst, arkitektur och design och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om enprocentsregeln och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konstnärernas villkor och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om scenkonstallianserna och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konstnärlig frihet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fristadssystemet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Arkivutredningens betänkande och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om värnande av kulturmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om repatriering av samiska kvarlevor och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 100 miljoner kronor för fri entré på statliga museer och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fri entré på regionala museer och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hitta långsiktiga lösningar för kulturfastigheter och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett kulturskyddsråd och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den kyrkoantikvariska ersättningen och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utländsk finansiering av trossamfund och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om demokrativillkor för statligt stöd till civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om film och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om spel och e-sport och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mediestödet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en parlamentarisk utredning för framtidens mediepolitik och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om grundlagsskydd för public service och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ungdomspolitik och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets särart och betydelse och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samlingslokaler och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 100 miljoner kronor för stöd till idrotten och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om elitidrottarens villkor och tillkännager detta för regeringen.

37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statlig anläggningsfond och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av fritidskortet och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 51-procentsregeln och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om friluftsliv och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkbildning och ökat anslag till studieförbunden och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om spelpolitik och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lotterier för allmännyttiga ändamål och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunikation kring riskspelande och tillkännager detta för regeringen.

Anslagsförändringar, sammanfattning

- Anslag 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete tillförs 100 mkr, till kulturskolan.
- Anslag 8:1 Centrala museer: Myndigheter tillförs 100 mkr, fri entré på statliga muséer.
- Anslag 13:1 Stöd till idrotten tillförs 100 mkr, för stöd till idrotten.
- Anslag 14:1 Statsbidrag till studieförbund tillförs 250 mkr till Studieförbunden.

Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Tusental kronor

Ramanslag		Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1	Statens kulturråd	73 240	±0
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	469 082	100 000
1:3	Skapande skola	176 464	±0
1:4	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153	±0
1:5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 753	±0
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	1 704 455	±0
1:7	Myndigheten för kulturanalys	19 412	±0
2:1	Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 119 544	±0
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	249 098	±0
2:3	Statens musikverk	101 716	±0
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	203 678	±0
3:2	Myndigheten för tillgängliga medier	138 586	±0
3:3	Institutet för språk och folkminnen	76 355	±0
4:1	Statens konstråd	11 577	±0
4:2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 518	±0
4:3	Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 851	±0
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	45 608	±0
5:1	Konstnärsnämnden	23 991	±0
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	558 530	±0
6:1	Riksarkivet	491 019	±0
7:1	Riksantikvarieämbetet	298 032	±0
7:2	Bidrag till kulturmiljövård	303 282	±0
7:3	Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000	±0
7:4	Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000	±0
8:1	Centrala museer: Myndigheter	1 464 578	100 000
8:2	Centrala museer: Stiftelser	275 714	±0
8:3	Bidrag till vissa museer	79 718	±0

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
8:4 Forum för levande historia	53 157	±0
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80	±0
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	16 782	±0
9:2 Stöd till trossamfund	81 100	±0
10:1 Filmstöd	554 444	±0
11:1 Sändningar av TV Finland	9 574	±0
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 491	±0
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	633	±0
11:4 Stöd till taltidningar	51 456	±0
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	60 734	±0
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680	±0
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	22 000	±0
13:1 Stöd till idrotten	2 116 811	100 000
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164	±0
13:3 Stöd till friluftorganisationer	97 785	±0
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	±0
13:5 Insatser för den ideella sektorn	223 758	±0
14:1 Statsbidrag till studieförbund	1 741 023	250 000
14:2 Statsbidrag till folkhögskolor	2 446 760	±0
14:3 Bidrag till tolkutbildning	55 331	±0
14:4 Särskilt utbildningsstöd	202 158	±0
15:1 Spelinspektionen	90 410	±0
Summa	16 646 285	550 000

Politikens inriktning

I det demokratiska samhället är människan målet. Socialdemokratin vill forma ett samhälle grundat på demokratins ideal och alla människors lika värde och lika rätt. Människan ska vara fri att utvecklas som individ, råda över sitt eget liv, forma sin tillvaro efter egna önskningar och påverka det egna samhället. Denna frihet ska gälla alla.

Socialdemokratin vill låta demokratins ideal prägla hela samhället och människors inbördes förhållande. Medborgarnas gemensamma vilja, utvecklad i en fri och öppen debatt och uttalad i demokratiska val, är alltid överordnad andra maktanspråk och intressen. Demokratin har därför företräde före marknaden. Genom demokratin bestämmer medborgarna vilka principer som ska styra samhällsutvecklingen och hur uppgifter och ansvar ska fördelas mellan det gemensamma och det enskilda, mellan det offentliga och marknaden.

Kultur och bildning handlar för oss om människans personliga frihet och samhällets utveckling. Kulturen ger perspektiv och förståelse för det egna livet och omvärlden samt möjlighet att mötas över klassgränser och olika bakgrunder. Kulturens frigörande förmåga är en avgörande motvikt mot auktoritära krafters strävan att ta makten över tanken. Sedan socialdemokratins begynnelse har det funnits en stark drivkraft att genom kulturen öka bildningen hos befolkningen för att åstadkomma ett demokratiskt samhälle och adressera den ojämlika struktureringen av samhället. Upplysta, bildade människor kan ta makten i sina egna händer och vägra att acceptera en underordnande struktur. För oss socialdemokrater har därför kulturen och demokratin gått hand i hand, varigenom en aktiv kulturpolitik alltid varit demokratins katalysator. Det är därför bekymrande att se hur den nuvarande regeringen med stöd av SD verkar i bästa fall ointresserad, i värsta fall fientligt inställd till den fria och demokratiskt förankrade kulturpolitiken.

Vi ser nu tydliga tecken på att framförallt Sverigedemokraternas kultursyn fått inflytande, både över regeringen och lokalt på många håll i landet. Nedmontering av studieförbunden, politisk styrning av kulturen samt attacker mot public service och mot journalistik i allmänhet är några exempel. I en vetenskaplig artikel från Nordicom beskrivs hur sociala medier används av regeringsunderlagets riksdagsledamöter för att kritisera nyhetsmedier, inte minst i syfte att ifrågasätta public services opartiskhet. Vi socialdemokrater kommer fortsatt att stå upp för en fri kultur och en fri journalistik även när det blåser hårt.

Det har blivit allt mer angeläget att stå upp för yttrandefrihet, det fria ordet och oberoende medier. Kunskapsutbyte och journalistik är en drivkraft för utveckling, demokrati och sammanhållning. Mediemångfald, lokalmedia och journalistisk närvaro i hela landet är av särskild vikt. Arbetet för källkritik och mot faktaresistens är grundläggande för den fria åsiktsbildningen och därmed för det demokratiska samtalet. Genom sin kombination av aktualitetsprogram, underhållning och smalare innehåll ska Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion fortsatt bidra till nyhetsförmedling och kulturupplevelser. Socialdemokraterna vill grundlagsskydda public service.

Vi socialdemokrater anser att det är väsentligt att det utredningsarbete som nu pågår i den parlamentariska public service-kommittén resulterar i ett förslag som säkerställer public services breda samhällsuppdrag av oberoende nyhetsförmedling, samhällsgranskning, folkbildning och kultur samt beredskap i syfte att nå ut till hela den svenska befolkningen. Public services roll har växt i takt med det förändrade säkerhetsläget i Europa, det nya globala medielandskapet och den senaste tidens naturkatastrofer i Sverige. Att begränsa dess uppdrag vore att minska befolkningens tillgång till oberoende nyhetsmedier och rätt till information i händelse av kris.

Den socialdemokratiska kulturpolitiken är förankrad i övertygelsen att klassklyftor och sociala orättvisor inte bara kommer till uttryck genom ekonomiska klyftor, utan också utifrån en kulturell ojämlikhet. De senaste årens undersökningar visar att barns och ungas fritidsaktiviteter och deltagande i kultur- och idrottslivet präglas av var de bor och av föräldrarnas inkomst.

Vi socialdemokrater har ett fast förankrat mål om att bryta segregationen i Sverige och därmed öka tillgängligheten och delaktigheten i kulturen. Därför behövs målinriktade insatser för att stärka bildningen, estetiken och det kulturella deltagandet för våra barn och unga. Att aktivt sänka trösklar och tillgängliggöra kultur för fler är politiska prioriteringar för oss socialdemokrater.

Därför fokuserar den socialdemokratiska budgeten för 2023/2024 på den rådande ekonomiska situationen för hushållen och dess konsekvenser på barn och unga.

Regeringens nedskärningar av välfärden, skolan, vården, omsorgen och kulturen innebär en risk för högre kommunala avgifter på kulturskolan, kultur, idrott och andra fritidsaktiviteter. Barn och unga ska inte behöva bära den ekonomiska krisen. Vi socialdemokrater vill satsa på välfärden så att regionerna och kommunerna inte ska behöva skära i välfärden och de lokala kulturbudgetarna. Vi vill även stärka barnbidraget och underhållsbidraget. Den nationella kulturbudgeten ska också ses som ett verktyg för att stötta finansieringen av kulturskolan, museibesök och idrotten för att fler ska kunna ta del av verksamheterna och en meningsfull fritid.

En grundpelare i den svenska kulturpolitiken är folkbildningen. Folkbildningen spelade en viktig roll för demokratiseringen av Sverige och präglar vårt land än idag genom kunskapsspridning och bildning. Folkbildningen, både den ideella och den professionella, når en miljon människor i Sverige årligen och finns i varje svensk kommun. På en del platser i vårt land är studieförbundens lokaler den enda samlingsplats för kommunens invånare som finns. Verksamheterna syftar till att förena människor i samtal, studier, språkinläring, yrkesförberedande program och fortbildande kurser. Verksamheterna har särskild betydelse för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet till aktivitet och för nyanländas möjlighet att få kunskaper om det svenska samhället. Därtill har studieförbunden band till hela det svenska civilsamhället, såsom fackförbund, idrottsrörelsen, kulturlivet och rättighetsorganisationer. Folkbildningen är en grundpelare i den demokratiska kulturpolitiken där människans fria och frivilliga organisering och bildning tar plats och ges utrymme.

I regeringens budget redovisas hur folkhögskolorna och studieförbunden har lyckats att nå de mål som riksdagen beslutat för folkbildningen. Resultatet är med beröm godkänt. Inför 2024 planeras dock en omstöpning av såväl styrning som medelstilldelning. Makten att fördela resurser mellan studieförbund och folkhögskolor ska flyttas från Folkbildningsrådet till regeringen och så fort det beslutet har trätt i kraft planerar regeringen för en omfattande neddragning av studieförbundens anslag om 250 miljoner år 2024, 350 miljoner 2025 och 500 miljoner år 2026. Förslaget om lagändring har föregåtts av en remissrunda där över hälften av remissinstanserna avstyrkt förslaget.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte utredningen ”Styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden” mot bakgrund av uppdagad kriminalitet inom folkbildningen. Men innan utredningen står klar och kan presentera ett samlat förslag för styrning och uppföljning av folkbildningen vidtas åtgärder av regeringen som saknar dels en konsekvensanalys, dels en beskrivning av vad man avser att åtgärda med förslagen. Detta menar vi riskerar att medföra en ökad politisk styrning av folkbildningen och begränsad möjlighet att bedriva verksamhet.

Långsiktigt stöd för kulturen

Kulturlivet har liksom stora delar av samhället utsatts för en prövande tid. Två år av pandemi och publikbegränsningar satte djupa spår i alla delar av kulturlivet, inte minst inom scenkonsten och bland landets konst- och kulturskapare. Den socialdemokratiskt ledda regeringen fattade beslut om omfattande kulturkrisstöd under pandemin för att säkra den akuta överlevnaden för branschen. Situationen inom kulturlivet har stabiliserats men är fortsatt skör. Publiken har inte fullt ut hittat tillbaka till scener, konsthallar och museer. Inflationen och det nya ränteläget leder till hyreshöjningar för

fastigheter där kulturverksamheter verkar. Vi ser minskade biljettintäkter samt ökade hyres- och elpriser som betydande utmaningar för kulturlivet. Politiken måste svara upp och vara beredd att ta ansvar för att kulturlivet även fortsatt ska ha goda förutsättningar.

Regeringen har aviserat en sammanslagning av Kulturrådet och Konstnärsnämnden. Vi ser faror med en sådan sammanslagning och vill se att regeringen gör en konsekvensanalys.

Kulturskola för alla

Alla människor har rätt till kultur och bildning; våra kulturvanor skapas ofta redan i barndomen. Tillgången till musik, teater, bildkonst och konstnärlig gestaltning kan inte tas för given. Här har kulturskolan en otroligt viktig roll i fråga om att ge barn och unga möjlighet till kulturutövande. Kulturskolan måste vara tillgänglig på jämlika villkor i hela landet för alla barn oavsett bakgrund. Genom att ge alla möjligheter som annars skulle vara exklusiva för de som har råd att prioritera det för sina barn bidrar kulturskolan till samhällsgemenskapen och verkar segregationsförebyggande.

Kulturskolan lyfter människor och den utvecklar den enskilda eleven och dennes utveckling och ger den möjlighet att växa, men det går inte heller att underskatta den vikt som kulturskolan har och har haft för Sveriges ställning som en stark musikexportation.

I budgetpropositionen 2021 förstärktes det statliga bidraget till kommuner som bedriver kulturskola med 100 miljoner kronor och uppgick till 200 miljoner kronor åren 2021–2022. En förstärkning vi socialdemokrater även ansåg skulle fortsätta under 2023. Den högerkonservativa regeringen valde dock att inte fortsätta med denna förstärkning, varför det statliga utvecklingsbidraget till kulturskolan återigen gick ned till 100 miljoner.

Statens kulturråd har utvecklat bidraget i syfte att bl.a. förenkla ansöknings- och beredningsprocessen. Att stärka verksamhet i glesbygd samt i områden med socio-ekonomiska utmaningar har prioriterats i bidragsgivningen. Uppföljningar som Statens kulturråd har genomfört visar att bidraget har använts för att utveckla kulturskoleverksamheten. Kulturskolorna breddar sin verksamhet genom att t.ex. nyanställa pedagoger som startat uppsökande verksamhet och nya undervisningsformer för att nå barn och unga som vanligtvis inte söker sig till kulturskolan.

Med anledning av kommunernas ansträngda ekonomi råder stor skillnad i kulturskolans utbud, vilket leder till ojämlika förutsättningar för barn och unga i olika delar av Sverige. Vissa kommuner har infört en omfattande och avgiftsfri verksamhet och ett aktivt arbete med att nå kulturskoleovana grupper. I mindre kommuner kan kulturskolan istället vara helt beroende av en ensam eldsjäl. I ett fåtal kommuner finns ingen kulturskola alls. Andra kommuner har valt att höja terminsavgiften; det drabbar främst de barn och unga som växer upp under svåra ekonomiska villkor.

Socialdemokraterna vill utöka förutsättningarna för fler barn och unga att hitta kulturskolans fantastiska verksamhet. Det går också i överensstämmelse med vår ambition att bryta segregationen och öka delaktigheten i samhället.

Behovet av nationell samordning, eventuell lagstiftning och kompetensförsörjning har varit en ständigt återkommande diskussion sedan kulturskolans tillkomst. För även om kulturskolan är ett kommunalt ansvar så är den också en nationell angelägenhet, menar vi socialdemokrater.

Vi vill därför se att regeringen utreder frågan om hur staten kan bidra till att stärka kulturskolan i Sverige, vad gäller både kompetensförsörjningsfrågan och hur vi tryggar den framtida tillgången till utbildade kulturskolelärare, men också frågan om hur vi kan trygga alla barns jämlika förutsättningar att delta i kulturskolans verksamhet och hur vi kan säkerställa tillgången till kulturskola i alla landets kommuner.

Vi föreslår att anslag 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete förstärks med 100 miljoner kronor för att fördubbla det statliga utvecklingsbidraget till kulturskolan.

Kulturgaranti för barn och unga

Vi socialdemokrater menar att alla barn och unga, oavsett var i landet de bor, har rätt till de upplevelser och den personliga utveckling som ryms i det egna skapandet och den professionella kulturen. Den öppnar dörrar och vidgar vyer. Den ifrågasätter och den stärker oss som människor.

Tillgången till scenkonst och eget skapande för barn och unga är ojämlikt fördelad. I vissa skolor och kommuner finns det redan ett föredömligt arbete för att garantera barn och unga tillgång till skapande och kulturupplevelser, inte sällan kopplat till de statliga medlen för Skapande skola. Samtidigt finns det elever som sällan eller aldrig under sin skoltid kommer i kontakt med dessa upplevelser. Här har skolan en viktig roll att spela när det kommer till att låta barn uppleva professionell scenkonst under sin uppväxttid.

En nationell kulturgaranti med en modell för hur alla barn och unga i Sverige garanteras att kontinuerligt få uppleva professionell scenkonst och eget skapande under sin skoltid skulle ge alla barn bättre möjligheter att ta del av det svenska kulturlivet och den gemenskap som finns i att dela kulturella upplevelser. Här kan det finnas inspiration att hämta från den norska modellen ”Den kulturelle skolesekken”. Vi vill även betona vikten av tillgång till scenkonstupplevelser för barn och unga via skolan; frågan bör utredas på nationell nivå. Idag finns det ingen samlad nationell uppföljande statistik över vilka barn som får ta del av scenkonstupplevelser och andra kulturupplevelser i skolan. Skolan är en plats som har möjlighet att utjämna kulturella orättvisor. Kulturpolitiken bör använda sig av denna möjlighet i arbetet för att ”särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur”. Skolverkets läroplan slår också fast att kulturupplevelser ska vara en del av lärandet. Noteras kan att gymnasieelever sällan inkluderas i målgruppen som får ta del av scenkonstupplevelser, trots att merparten av dem är under 18 år. Både Norge och Danmark har skapat välfungerande system för distribution och uppföljning. Sverige bör därför utveckla möjligheten att följa upp barns och ungas tillgång till scenkonstupplevelser.

Vi uppmanar regeringen att se över frågan om hur barn och unga ska garanteras tillgång till kultur, scenkonst och eget skapande.

Kultursamverkansmodell för kultur i hela landet

I juni 2022 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning för att se över kultursamverkansmodellen tio år efter reformens införande. Modellen har funnits sedan 2011 och omfattar samverkan mellan staten, regionerna och kommunerna samt det civila samhället och de professionella kulturskaparna. Syftet med

kultursamverkansmodellen är att den ska bidra till de nationella kulturpolitiska målen, ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer och föra kulturen närmare medborgarna.

Utredningen redovisades den 27 september 2023. Vi ser fram emot den stundande remissbehandlingen och menar att det är av stor vikt att belysa frågan om vad som kan göras för att säkra att modellen bidrar till ett rikt kulturliv i hela landet, även utanför de större kommunerna. Vi vill att regeringen ska utveckla, förstärka och värna kultursamverkansmodellen. Vi socialdemokrater vill understryka modellens regionala grund och att den måste kunna förena goda förutsättningar för både regionala och lokala kulturinstitutioner såväl som nya kulturyttringar och det fria kulturlivet. Vi vill betona modellens möjlighet att stärka den fria kulturen och värna principen om en armlängds avstånd från politiken.

Teater, dans och musik

De fria aktörerna utgör en central del av scenkonstens infrastruktur, inom såväl arrangörskap som produktion, och spänner över ett brett fält av nyskapande kulturuttryck. Ofta rör det sig om små aktörer som verkar med begränsade ekonomiska resurser och som drabbats särskilt hårt av höjda elpriser och hyreshöjningar.

Inte minst danskonsten drabbades hårt under pandemin och den är en konstform som har en svagare strukturell och institutionell etablering än andra konstformer. Detta är beklagligt sett till dansens popularitet, inte minst bland unga utövare. Vi socialdemokrater menar att det är viktigt att alla konstformer har möjlighet att utvecklas och uppmanar regeringen att ta initiativ till dialog med dansutbildningarna, företrädare för dansen, både institutionerna och de fria utövarna, samt dansscenerna i Sverige för att förbättra dansens infrastruktur i Sverige.

Även musikens ekosystem måste adresseras. Det svenska musikundret bygger på en rad offentliga och privata synergier – sångpedagogik i förskolan, kommunala kulturskolan, estetiska ämnen i grund- och gymnasieskolan, förberedande musikutbildningar på folkhögskolor, professionella konstnärliga utbildningar på högskolor, lokala musikscener, kommunala och regionala konserthus, symfoniorkestrar, privata scener och konserthus, evenemangsföretag, besöksnäring, artister, musiker, låtskrivare och ljud- och ljusföretag, musik- och musikstreamingbolag och musikexport. Allt detta hör ihop och skapar synergier av musikframgångar. Men i takt med tiden har den kommunala kulturskolans förutsättningar försvagats, musikhögskolornas ersättningar minskat och antalet musikscener i landet blivit allt färre. Teknikutvecklingen, digitaliseringen och globaliseringen av musiken har därtill skapat helt nya förutsättningar. Allt detta påverkar musikens villkor, och ska Sverige fortsatt vara ett framgångsrikt musikland behövs ett nytt politiskt grepp. Därför menar vi socialdemokrater att det är dags att utreda den svenska musikens villkor och förutsättningar.

Kungliga Operans framtid måste säkras

Regeringen beslutade i juni 2023 att Statens fastighetsverk ska genomföra en förstudie för en renovering av operabyggnaden i Stockholm. Förstudien ska redovisas senast den

30 april 2024 och ska kunna utgöra underlag för projektering och beskriva förutsättningarna för en kommande renovering. Synpunkter ska inhämtas från berörda aktörer. Kungliga Operans synpunkter ska särskilt beaktas.

Vi socialdemokrater anser att framtiden för Kungliga Operan måste möjliggöra operaverksamhet som är tillgänglig för publiken och en god arbetsmiljö för de som arbetar på Operan. Det har höjts många röster i debatten, och en del menar att den tilltänkta renoveringen är otillräcklig. Vi socialdemokrater har länge hävdats att en så stor fråga som framtiden för nationalscenen för opera är något som bör beredas i bred politisk enighet.

Läsningen – en nationell angelägenhet

Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet. Läsningen har en mycket stor betydelse för alla delar av livet och är ytterst en fråga om delaktighet i samhället – en demokrati- och rättighetsfråga. Ett läsvänligt land kräver en förstklassig infrastruktur för läsning – skolans och bibliotekens verksamheter är grundbulten i den strukturen. Bibliotek är mycket mer än bara en källa för gratis tillgång till böcker och informationssökning. Bibliotek är också levande samlingsplatser för kunskap och bildning, för både unga och gamla, för både svenskfödda och utlandsfödda. Vi vill värna allas tillgång till innehållsrika bibliotek, där litteraturen står i centrum, med generösa öppettider och yrkesprofessionella bibliotekarier.

Genom satsningen Stärkta bibliotek avsatte den socialdemokratiska regeringen 250 miljoner kronor årligen 2018–2020. Statens kulturråd uppger att stödet har fått god spridning och möjliggjort för folkbiblioteken att utveckla sin verksamhet. Satsningen fick fortsatt finansiering om 150 miljoner kronor 2021 och 75 miljoner kronor 2022.

För 2023 planerade den socialdemokratiska regeringen att avsätta 75 miljoner kronor, vilket den högerkonservativa regeringen fullföljde. Samtliga kommuner sökte och beviljades bidrag under 2020, vilket innebär en ökad tillgänglighet och utbud av biblioteksverksamhet i hela landet.

Vår uppfattning är att alla elever ska ha daglig tillgång till skolbibliotek med kunnig personal. Skolbiblioteket är en pedagogisk resurs för hela skolan och förbättrar studieresultaten för eleverna. Litteraturen ger unga människor förmåga att förstå komplicerade sammanhang, bearbeta svåra framtidsfrågor och forma egna livsåskådningar.

Under perioden 1998–2021 lades 435 folkbibliotek ner; det visar en undersökning av tidningen Vi med underlag från Kungliga biblioteket och Kulturrådet.

Flera andra rapporter och undersökningar visar på minskat läsande, vilket är en oroande utveckling. Bland annat redovisar SCB i en undersökning från 2021 att var tredje person aldrig läser en bok på fritiden.

Det finns också samband mellan den bristande läsningen och vår digitala samtid. En rad internationella och svenska undersökningar pekar på att ungas bristande läsande handlar om konkurrensen mellan boken och de skärmar vi ständigt använder.

I en enkätundersökning från MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, har andelen unga mellan 16 och 25 år som svarar att de läser böcker på fritiden varje vecka halverats. Den gick från 60 procent till dryga 30 procent mellan åren 2007

och 2018. Statens medieråds rapport Ungar & medier 2019 visar att läsandet av böcker eller tidningar når sin lägsta nivå någonsin. År 2012 läste 23 procent av alla 17–18-åringar på sin fritid. Motsvarande siffra för 2018 var 11 procent. Enligt Svenska Förläggareföreningen har svenska ungdomar ett påfallande mindre intresse för frivillig läsning än ungdomar i andra länder.

Vi socialdemokrater är särskilt bekymrade över den rådande situationen avseende barns läsförståelse. Av landets 15-åringar är det cirka 18 procent som inte når upp till basnivån i läsförståelse, enligt 2018 års Pisaresultat, vilket är grundläggande för fortsatt lärande. Samtliga undersökningar av skolelevs läskunskaper konstaterar att det finns samband mellan elevers läsförmåga och deras familjers socioekonomiska status.

De satsningar som regeringen gör är bra men inte tillräckliga. Vi socialdemokrater vill verka för ökade insatser för barns och ungas läsande, och vi menar att en mångfald av åtgärder bör införas för att stimulera läsningen. Vi tror inte att det enbart ska vara skolans och bibliotekens ansvar. Det finns många goda exempel från att mödravårdscentraler och barnavårdscentraler gjort insatser för att sprida läsningen som bör tjäna som förebilder för arbetet med att öka läsandet.

Välkommen fortsättning av satsningen på nationella minoriteters bibliotek

Regeringen uppdrog åt Kungl. biblioteket 2020-12-17 att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. Motivet för denna satsning är att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har ett annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken. Vi välkomnar att regeringen nu förlänger denna satsning.

Kulturkanon

Regeringen har aviserat att den ska införa en kulturkanon, bl.a. en litterär kanon. Tyvärr saknas en genomgripande analys av varför en kulturkanon behövs, vilka problem den avser att adressera och vad den ska tjäna för syfte. Om projektet syftar till att stärka gemenskapen genom att öka barns och ungas litterära referensramar och därmed få till stånd en svensk samhällsdebatt om olika litterära verks verkshöjder bör samtliga partier ingå i ett samtal om utformning och syfte. I brist på vilja till blocköverskridande samtal finns det en stor risk att projektet snarare utformas exkluderande och i nationalistisk eller entydig politisk riktning. Man ska också vara vaksam på att en kanon rentav kan vara kontraproduktiv och skapa ett statligt rättesnöre i fråga om vad som är god litteratur, tvärtemot den gängse uppfattningen att politiken ska hålla armlängds avstånd.

Problemet med en kanon är att den blir ett fast riksdagsbeslut som i ett givet tidsögonblick fastställer en norm. Däremot ser vi inga problem med sammanställningar som kan användas av lärare och bibliotekarier för att lyfta representativ litteratur, som t.ex. klassiker och litteratur av dokumenterat hög kvalitet. Sådana sammanställningar och antologier har alltid funnits inom skolväsendet.

Vi socialdemokrater har svårt att se att den enda lösningen på att allt färre läser, framförallt barn och unga, är en lista med t.ex. Röda rummet och Gösta Berlings saga.

Den betydande samhällsutmaningen är att alltför många barn i det svenska samhället saknar kunskaper i djupläsning. För att adressera denna betydande utmaning behövs läsåtgärder. En kanon kommer inte att kunna vända den negativa trenden avseende läsning. Det räcker därmed inte med ett kvalificerat urval av litteratur med historisk, kulturell och språklig verkshöjd. Syftet måste vara att stärka den skönlitterära läsningen i hela samhället, inte minst bland barn och unga.

Regeringen avser att, inom skilda kulturformer, tillsätta fristående expertkommittéer som ska ta fram förslag på en svensk kulturkanon. Förslaget har mött massiv negativ kritik från kulturbranschens organisationer och företrädare, där Svenska Akademiens kritik särskilt bör nämnas.

Vår uppfattning är att en kanon inom övriga områden (t.ex. konst, design och film) inte bör införas förrän en utvärdering av en införd litterär kanon skett.

Ingen angiverilag på våra bibliotek

I Tidöavtalet finns en punkt som säger att ”kommuner och myndigheter ska vara skyldiga att informera Migrationsverket och Polismyndigheten när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Det innebär att myndigheter som en person kan komma i kontakt med får ett ansvar för att säkerställa personens lagliga rätt att vistas i Sverige. Genom informationsplikten ska möjligheterna att leva i landet utan tillstånd försvåras.” En utredning i frågan har nyligen tillsatts.

Förslaget har mött stora protester från flera arbetstagarorganisationer, bl.a. från bibliotekarierna. I bibliotekslagen slås det fast att ”biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.” Nyckelorden i denna portalparagraf är ”för alla”. Inte för några utan för alla – och utan undantag.

Förslaget bryter mot bibliotekslagens portalparagraf om att bibliotek ska vara till för alla. Vi socialdemokrater anser att det ska vara ordning i migrationspolitiken och att de som inte har uppehållstillstånd ska lämna landet. Men det ska inte vara upp till bibliotekarier, lärare och sjukvårdspersonal att vara verktyg i denna process och tvingas in i polisiära processer. Olika yrkeskategorier har olika ansvar.

Därför är det ytterst problematiskt att regeringen med stöd av Sverigedemokraterna i Tidöavtalet lägger fram intentionen att skapa en anmälningssplikt som i praktiken skulle göra alla offentliganställda – därmed även merparten av Sveriges bibliotekarier – skyldiga att informera Migrationsverket och Polismyndigheten när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Vi anser att detta är en oacceptabel ordning och utgör en allvarlig inskränkning i bibliotekslagens syftesbeskrivning samt bl.a. folkbibliotekariernas yrkesroll.

Bildkonst, arkitektur och design

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Målet ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt

- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Form/Design Center har sedan 2021 ett viktigt uppdrag som nationell nod för gestaltad livsmiljö. Den långsiktiga satsning som gjordes av den förra regeringen är viktig för att sprida kunskap om betydelsen av arkitektur, konsthantverk och design i omställningen till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle.

Möjligheten att tillgängliggöra bild, form och konsthantverk för allmänheten och skapa arbetstillfällen och goda villkor för konstnärer är till stor del beroende av att det finns en infrastruktur med arrangörer och utställare över hela landet. Därigenom kan konsten tillgängliggöras för publiken. Vi vill att regeringen fortsatt ska värna bildkonst, arkitektur och design.

Enprocentsregeln – ett sätt att värna konst vid offentligt byggande

Enprocentsregeln är en ekonomisk princip för offentlig konst som innebär att cirka en procent av den totala budgeten avsätts för konstnärlig gestaltning vid ny-, om- och tillbyggnad. Enprocentsregeln bygger inte på en förutbestämd given arbetsmodell, och det har aldrig funnits någon sådan. Därför finns det stora variationer i hur regeln tillämpas och beräknas, både mellan stat, region och kommun och mellan kommuner och regioner.

Enprocentsregeln ska tillämpas vid allt offentligt byggande – i stat, regioner och kommuner – och tillämpas oftare vid markanvisning till privata byggherrar. Vi vill att regeringen värnar och följer upp hur enprocentsregeln implementeras.

Konstnärernas villkor måste förbättras

De statliga bidragen och ersättningarna gör att fler kan verka som konstnärer och bedöms därför bidra på ett avgörande sätt till att främja konstnärlig kvalitet, mångfald och konstnärlig utveckling. Under pandemiåren hade de krisstipendier som delades ut av Konstnärsnämnden och Författarfonden en avgörande roll för att säkerställa att konstnärer kunde fortsätta sin verksamhet. Krisstöden tillsammans med den ordinarie stödgivningen bidrog till att konstnärer kunde fortsätta att utveckla sitt konstnärskap, vilket var en viktig förutsättning för att ge möjlighet till kulturupplevelser. Pandemin tydliggjorde att många konstnärer arbetar under svåra sociala och ekonomiska villkor, vilket riskerar att leda till att färre kan verka som konstnärer och att det därmed finns sämre förutsättningar för att uppnå de kulturpolitiska målen. Förutsättningarna för att verka som konstnär behöver därför förbättras. De analysunderlag som tagits fram har bidragit till en fördjupad förståelse för konstnärers ekonomiska och sociala situation. Bibliotekersättningen har bidragit till att skapa en långsiktig ekonomisk trygghet för författare och andra litterära upphovsmän samtidigt som möjlighet har getts att utveckla den litterära verksamheten. Statens kulturråds arbete med att göra det statliga MU-avtalet allmänt känt och tillämpat bedöms ha bidragit till den positiva utvecklingen inom tillämpningen.

I oktober 2021 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning för att se över reglerna för sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Utredningen syftade till att

förbättra möjligheten för företagare att få ökad trygghet och bättre förutsägbarhet i fråga om vad som gäller för dem. Konstnärer och kulturskapare tar i dag del av det sociala trygghetssystemet i lägre utsträckning än andra och bristerna synliggjordes särskilt under pandemin. Utredningen lämnade sitt betänkande den 20 april 2023. Branschen har stora förväntningar på att systemet ska förbättras. Vi ser nu fram emot remissinstansernas synpunkter och en kommande proposition i utredningens anda. Vi socialdemokrater ser fram emot att kunna förbättra situationen för företagare inom kulturområdet.

Scenkonstellationerna –Teateralliansen, Dansalliansen och Musikalliansen – har en avgörande roll för yrkesverksamma konst- och kulturskapares trygghet. Allianserna underlättar för scenkonstnärer att vara verksamma inom sitt område, ökar den sociala och ekonomiska tryggheten samt bidrar till att utveckla matchning och stimulera konstnärlig utveckling. Vi vill värna alliansernas viktiga uppdrag. Vi vill även att regeringen utvärderar om det ekonomiska stödet till allianserna behöver öka.

Inbromsningen av film- och tv-produktioner har en tydlig inverkan på konst- och kulturskapare. Under pandemin växte de digitala strömningstjänsterna men i takt med den globala ekonomiska krisen bromsar produktionerna. Stora film- och serieaktörer går fram med besparingskrav, vilket påverkar bolagens vinstkalkyler. De globala strömningstjänsternas intåg och dominans har i grunden förändrat hur man tjänar pengar på att producera film och drama, vilket har förändrat villkoren för alla som arbetar i branschen. Makt och kapital har koncentrerats till några få, medan risken har hamnat långt ner i kedjan hos frilansare och små produktionsbolag. Vinstmarginalerna står vanligen frilansande film- och tv-arbetare för som betalar med otrygga anställningar och en allt tuffare arbetsmiljö. Under branschens mer expansiva år rådde det stor brist på arbetskraft och tillräcklig kompetens.

Att flera produktionsbolag och strömningstjänster har utländska ägare som inte lever upp till arbetsmiljökrav och som ibland är direkt antifackliga är en utmaning för fackförbund i hela världen, även i Sverige. Globaliseringen av film- och tv-marknaden understryker vikten av ett upphovsrättsligt regelverk, krav på kollektivavtal och hållbara produktioner.

Konstnärlig frihet och armlängds avstånd

Principen om armlängds avstånd mellan politik och verksamhet är en central och viktig del av svensk förvaltningstradition, inte minst inom kulturpolitikens område. Armlängds avstånd handlar om att upprätthålla en avvägning mellan folksuveränitetens politiska ambitioner och den sak- och yrkeskunskap som finns inom de olika offentliga förvaltningsområdena.

Inom kulturområdet har det handlat om att skydda centrala demokratiska värden på yttrandefrihetens grund. Det som främst garanterar den demokratiska kultursynen och den förvaltningsmässiga styrningen är självständiga, oberoende och opartiska tjänstemän samt fria kulturutövare. Därför måste det till en större diskussion om de offentliganställda tjänstemännens arbetssituation, inte minst när dessa drabbas av politikens gränsförskjutningar, men också en diskussion om kulturutövarnas konstnärliga frihet.

I fackförbundet DIK:s rapport ”Vi vet ju hur det blev i Sölvesborg” beskrivs en samtid av klåfingriga politiker, kunskapsförakt och en hårt polariserande allmänhet. Mer än hälften av de 3 500 svarande offentliganställda har angett att de oroas över att inte kunna utföra sitt arbete utifrån yrkesetiska principer.

Inte långt efter den uppmärksammade händelsen polisanmälde Sverigedemokraterna Norrköpings stadsmuseums utställning ”Medlöperi och motstånd”. Det ledde inledningsvis till att museet tog bort den bild som orsakat anmälan. Museilagens ändamålsparagraf som stipulerar att ett museum ska bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning sattes på prov.

Under 2023 har flera SD-politiker ställt krav på att populära sagostunder på folkbibliotek ska stoppas. Verksamheten som pågått sedan 2017 möts nu av hat och hot. Detta anser vi socialdemokrater är ett helt oacceptabelt agerande.

I Tidöavtalet står det: ”Kulturpolitiken ska värna kulturlivets oberoende och egenvärde gentemot nyttoändamål. Principen om armlängds avstånd ska upprätthållas.” Detta välkomnar vi socialdemokrater men tyvärr har vi sett mycket som talar för motsatsen, inte minst från regeringens samarbetsparti Sverigedemokraterna men också från regeringspartier som har kommunalråd som kallar kulturarbetare ”bortskämda”. Debatten om huruvida kulturen ska bedrivas på marknadsmässig grund har blossat upp i motsats till Tidöavtalets skrivning om kulturens egenvärde. Vi vill uppmana regeringen att ta formuleringarna i Tidöavtalet på allvar och kraftfullt agera när angrepp på konstnärlig frihet och armlängds avstånd sker.

Fristadssystemet skyddar konstnärer och författare som flytt

Det finns i dag 24 fristäder i Sverige, d.v.s. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket ICORN (International Cities of Refuge Network). Det innebär att Sverige är det land i världen som har flest fristäder. Under 2021 fanns det 15 fristadsförfattare och konstnärer. Statens kulturråd finansierar en nationell samordning av systemet samt fördelar projektbidrag till insatser som syftar till att främja fristadskonstnärers publika arbete. Detta har inte bara inneburit en fristad för den enskilda konstnären utan också ett främjande av internationellt utbyte och konstnärlig frihet och vi socialdemokrater värnar detta arbete.

Vi socialdemokrater uppmanar regeringen att se över och stötta ICORN-programmet och andra lokala fristadssystem. Vi vill även att regeringen i alla internationella sammanhang, inte minst på EU-nivå, lyfter frågan om konstnärlig frihet och fristäder som en möjlighet att värna demokratin och det fria ordet.

Arkiv som klarar ett nytt säkerhetspolitiskt läge

Myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser

- rätten att ta del av allmänna handlingar
- behovet av information för rättskipningen och förvaltningen
- forskningens behov.

Vi vill att regeringen värnar och utvecklar arkiven.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tog initiativ till en utredning som presenterades i december 2019, SOU 2019:58. I Arkivutredningens betänkande ”Häriifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv” redovisar utredningen i enlighet med direktiven en bred översyn av arkivområdet. I

betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling samt utredningens bedömningar och förslag om hur reglering, myndighetsstyrning och statsbidrag på arkivområdet ska förtydligas, ändras och utvecklas.

Riksarkivet har också föreslagit att en ny arkivlagstiftning ska tas fram. Myndigheten menar att den nuvarande är föråldrad och att en stor mängd information riskerar att gå om intet om den inte anpassas till en digital värld. Den nuvarande lagstiftningen är, enligt myndigheten, inte anpassad för dagens sätt att arbeta och det är viktigt att kunna säkra tillgången till offentliga data.

Vi vet att mycket fakta som tidigare ansetts etablerad ifrågasätts, och att detta skapar en oro i det offentliga samtalet. Att kunna svara på frågan: ”Hur vet vi att vi vet?” är en central fråga i en demokrati.

Riksarkivet kompletterade 2022 Arkivutredningens förslag och menar att dagens säkerhetspolitiska läge kräver att samhällsviktig information, oavsett vem som producerat den, identifieras och etiketteras. Även offentligfinansierad verksamhet inom skola och sjukvård som utförs av privata aktörer måste inkluderas – de har idag inte samma ansvar som myndigheter vad gäller allmänna handlingar. Detta är en uppfattning som vi socialdemokrater delar.

Vi socialdemokrater uppmanar regeringen att, utifrån Arkivutredningens betänkande, skyndsamt lägga fram en proposition på området.

Kulturmiljö för levande kulturarv

Statens stöd till kulturmiljövård finns för att möta behovet av vårdinsatser i kulturmiljöer över hela landet. Bidraget till kulturmiljövård har avgörande betydelse för att en mångfald av kulturmiljöer ska kunna bevaras och utvecklas. Bidraget utgör även ett viktigt stöd för möjligheten att bevara och föra vidare det immateriella kulturarvet. Bidrag till kulturmiljövård främjar ett levande kulturarv som är angeläget för människor i dag och för kommande generationer. Bidraget till kulturmiljövård har i princip varit oförändrat under 2000-talet. Det finns angelägna behov, bland annat nya och uppdaterade kunskapsunderlag, inte minst mot bakgrund av allt mer trängande behov av energieffektiviseringsåtgärder och klimatanpassningar. Vi vill att regeringen värnar, främjar och utvecklar Sveriges kulturmiljöer. Vi ser ett behov av en översyn av området.

Världsarven måste värnas

Ett världsarv är en kultur- eller naturmiljö som är så värdefull att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, en ort, en miljö eller ett objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. I Sverige finns det 15 världsarv. Världsarven utses av FN-organet Unesco. I Sverige är det Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket som är ansvariga myndigheter. Världsarven ska inte bara bevaras utan också kommuniceras och vara en del av samhällets utveckling, exempelvis som besöksmål. De har också en global koppling som behöver utvecklas, inte minst genom arbetet med Agenda 2030. Vi socialdemokrater anser att de svenska världsarven är viktiga kultur- och naturmiljöer som bör värnas.

Museer och kulturarv ska vara tillgängliga för alla

Vi socialdemokrater värnar det svenska kulturarvet och vill att kulturarvet ska vårdas och vara tillgängligt för alla. Vi vill även ge möjlighet till forskning att ta del av kulturarvet för att fördjupa kunskaperna om Sverige, människors tidiga levnadsvillkor, kultur och kulturhistoria. Det handlar om att levandegöra en historia där berättelser ur olika synvinklar får utrymme. Kulturarvsvårdande myndigheter och institutioner såsom arkiv, bibliotek och museer, men också universitet, skolor och bildningsorganisationer, har samhällets uppdrag att göra detta på professionella, vetenskapliga och pedagogiska grunder. Även fria konstnärer och kulturskapare på musik- och teaterscener återberättar och vidareförädlar kulturarvet.

Digitaliseringen innebär stora möjligheter att på ett enklare sätt än tidigare göra kulturarvet tillgängligt.

Flera statliga institutioner har kvarlevor från den samiska ursprungsbefolkningen. Det har sedan länge funnits ett krav om att dessa ska återföras – så kallad repatriering. Det är rimligt att staten tar sitt ansvar och vi vill se en kartläggning i syfte att kunna repatriera samiska kvarlevor.

Fri entré på statliga museer

Regeringen avslutade fri entré-reformen 2023, vilket vi socialdemokrater motsatte oss och i vår budgetmotion för 2023 anslog vi 100 miljoner kronor för att fortsätta reformen.

Reformen med fri entré på de statliga museerna möjliggjorde för många fler att ta del av vårt gemensamma kulturarv. Vi anser det mycket viktigt att fler grupper än de museivana besöker våra museer. Fri entré är då en bra utgångspunkt, men det löser inte hela frågan om ett breddat deltagande.

Vi vill inte bara ha fri entré, utan vi vill också ge fri entré-museerna i uppdrag att aktivt arbeta för att bredda besöksdeltagandet. Vi tror att detta måste vara ett långsiktigt uppdrag som sträcker sig över en längre tid, och fri entré är grunden för att det ska lyckas. Vi föreslår att den fria entrén till statliga museum förlängs. Anslag 8:1 Centrala museer: Myndigheter tillförs därför 100 miljoner kronor.

Vi vill också på sikt verka för att det blir fri entré även till de regionala museerna.

Hågkomstresor för att motverka antisemitism

De hågkomstresor som arrangeras till Förintelsens minnesplatser har varit viktiga för att öka kunskapen om antisemitism och rasism bland svenska ungdomar och lärare. Genom resorna och tillhörande utbildningsinsatser ges elever och deras lärare en ökad förståelse som de sedan kan sprida vidare. Det är en del i arbetet för att motverka fördomar, antisemitism och rasism och vi värnar om att detta arbete kan fortsätta.

Kulturfastigheter behöver långsiktiga lösningar

Statens fastighetsverk (SFV) har i dag två olika hyresmodeller som myndigheten kan applicera på sina fastigheter. Det är dels så kallad kostnadshyra, dels marknadshyra. Kostnadshyra tillämpas för fem nationella kulturinstitutioner: Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Operan, Dramaten och Historiska museet. Sedan Naturhistoriska riksmuseet tvingats stänga har frågan om hyresmodeller och renoveringsbehoven aktualiserats. Nyligen renoverade Nationalmuseum har flaggat för att de nya hyrorna för museet blivit ekonomiskt ohållbara.

Dessa kulturinstitutioner är intimt sammankopplade med byggnaderna, dvs. själva ändamålet med fastigheterna är att bedriva de aktuella kulturverksamheterna. Oavsett vilken modell som används urholkar hyran anslaget till kulturinstitutionerna. En allt större andel går till hyra, och i detta fall tillbaka till staten (SFV) som har ett avkastningskrav på minst 2,7 % årligen, även för kulturfastigheter.

De senaste åren med pandemi, höga elpriser och stigande kostnader har förvärrat läget för många kulturinstitutioner. Bland annat Nationalmuseum har fått vidta åtgärden att hålla stängt på tisdagar. Om inget görs kan situationen bli ännu värre.

Svensk Scenkonst, branschens arbetsgivarorganisation, menar att hyreshöjningar och hyresrelaterade problem just nu är ett stort bekymmer för många. Det gäller inte bara aktörer som hyr av SFV, utan även från kommuner och regioner.

Det finns en grundkonflikt – SFV har till uppdrag att på lång sikt säkra kulturhistoriskt viktiga byggnader. Samtidigt ska de verksamheter som finns i dessa byggnader kunna utveckla sina verksamheter, inte skära ner på dem för att ha råd att betala hyran för byggnader som verksamheterna är ämnade för och som de rimligen inte kan flytta ifrån. De verksamheter som har marknadshyra ställer denna princip på sin spets, då resultatet kan bli att den mest lämpliga hyresgästen, ur verksamhetssynpunkt, inte har råd med hyran.

Vi hamnar i en situation där varje höjning av verksamheternas bidrag äts upp av allt högre hyror. Det kan inte vara en rimlig utveckling.

Vi socialdemokrater välkomnar regeringens initiativ att se över hur renoveringskostnaderna ska fördelas mellan Naturhistoriska riksmuseet och Statens fastighetsverk. Vi välkomnar även den generella översynen av kostnadshyrorna som initierats. För en långsiktig lösning krävs dock blocköverskridande samtal.

Kulturarvet i händelse av kris och krig

Före Rysslands olagliga och fullskaliga invasionskrig i Ukraina tenderade forskning och politiska diskussioner om skyddet av kulturarv att fokusera på områden utanför Europa. Men metoden att angripa ett lands byggnader eller föremål som manifesterar dess historia, ursprung, sedvänjor och kultur är inget nytt. MSB, Riksrevisionen och Totalförsvarets forskningsinstitut har på senare tid anmärkt på brister avseende kunskapsinhämtning om det svenska kulturarvet samt organisation och handlingsplan för att sätta föremål i säkerhet.

Enligt forskning syftar attacker på och förstörelse av kulturarv i krig till att åstadkomma historierevisionism, etnisk eller kulturell rensning och psykologisk påverkan av ett samhälle. Vid förstörelse av kulturarv möjliggörs en historieskrivning som gynnar den auktoritära ideologiska viljan. Detta effektiva grepp försvårar för den fria

forskningen att förankra historieskrivningen i empiri, men främst ödelägger den viktiga kunskaper om ett samhälles kultur, utveckling och möjlighet till framtidsbygge.

Totalförsvarets forskningsinstitut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har på senare tid anmärkt på brister avseende kunskapsinhämtning om det svenska kulturarvet samt organisation och handlingsplan för att sätta föremål i säkerhet.

Regleringen av skydd och undanförseln av kulturarvsföremål framgår bland annat av kulturmiljölagen, arkivlagen, museilagen samt krisberedskapsförordningen. Där anges vilka aktörer som ansvarar för beredskapsförberedelser, vård och underhåll, skydd och undanförsel av kulturarvet i händelse av en kris eller konflikt. Trots detta brottas svenska museer och arkiv med föremålsprioritering, bristen på skyddslokaler för omplacering samt merkostnader i detta hänseende. För att det effektivt ska gå att tillämpa lagstiftningen behövs en nationell handlingsplan. Det måste råda nationell klarhet i fråga om varför kulturarvet ska prioriteras samt hur och vem som bär ansvar för verkställigheten.

Utöver detta behövs skyddslokaler som magasin och andra utrymmen för att säkra föremål. Dessa ska klara påtagliga påfrestningar och kan därför inte magasineras ovanför mark eller i befolkningstäta områden som riskerar angrepp. Avsaknaden av ändamålsenliga magasin för flertalet museer och arkiv måste bli en högprioriterad fråga för Kulturdepartementet. I detta ingår också bevarandet och skyddet av våra nationella byggnadsminnen.

Riksantikvarieämbetet fick i mars 2023 i uppdrag av regeringen att utreda ett nytt nationellt kulturskyddsråd, vilket nu föreslås placeras hos Riksantikvarieämbetet.

Övriga deltagande myndigheter föreslås bl.a. bli Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kungliga biblioteket, Riksarkivet och centralmuseerna. Representation ska också finnas från de regionala museerna, länsstyrelserna och Svenska kyrkan.

Utredningen visar att den viktigaste uppgiften är att fysiskt skydda föremål, alltså att flytta kulturegendomar och föremål. Utredningen visar att planering av undanförsel är otydlig på både nationell och regional nivå och att det är oklart hur föremål ska flyttas rent praktiskt.

Det föreslagna rådet har inget tydligt beslutsmandat, vilket skapar farhågor och risken är att rådet inte har kraft att bidra till att lösa de samordningsutmaningar som finns i dag. Enligt regeringsuppdraget ska arbetet med det nya rådet ske inom de anslagsramar som institutionerna redan har. Regeringen har ännu inte fattat beslut om och när ett nytt nationellt kulturskyddsråd ska inrättas.

Vi socialdemokrater vill att regeringen skyndsamt löser frågan om rådets tillkomst och också redovisar en realistisk finansiering.

Trossamfund

Religionsfriheten och föreningsfriheten är centrala för den svenska demokratin och ska värnas. Sverige är ett av de mest sekulariserade länderna i världen och har samtidigt en av världens mest mångreligiösa befolkningar. Trossamfunden är en viktig del av det civila samhället och bidrar till sammanhållning och gemenskap.

Det statliga stödet till trossamfunden bidrar till att samfunden kan bedriva verksamhet i form av gudstjänster, själavård, undervisning och omsorg. Kunskap om religion och trossamfund hos myndigheter, kommuner och allmänhet bidrar till att

förbättra dialogen mellan trossamfunden och samhällets övriga aktörer. Myndigheten för stöd till trossamfund arbetar bl.a. med att bidra med kunskap om religion och samfundsliv i Sverige och har hand om frågor om trossamfundens roll i krisberedskapen. Myndigheten har märkt av en allt större efterfrågan från bl.a. kommuner och regioner på kunskapsstöd i dessa frågor. Under pandemin, när trossamfundens roll i krisberedskapen synliggjordes, ökade efterfrågan ytterligare.

Många av de kyrkliga fastigheter som finns i Sverige utgör en viktig del av vårt kulturarv. För att kunna utföra vård och underhåll och göra restaureringar finns den kyrkoantikvariska ersättningen som stöd. Trots det står Svenska kyrkan själv för den största delen av kostnaden för underhållet. Då kulturarvet inte enbart är viktigt för de som är en del av den svenska kyrkan är det rimligt att vi gemensamt är med och bidrar till finansieringen – och det är därför viktigt att följa kostnadsutvecklingen och löpande se över storleken på den kyrkoantikvariska ersättningen.

Utländsk finansiering av trossamfund

I Tidöavtalet föreslås att en utredning ska se över förbud mot utländsk finansiering av trossamfund och andra organisationer på civilsamhällets område med kopplingar till islamism och extremism samt ta fram förslag om ett skärpt regelverk och tillsyn när det kommer till sådana organisationers finansiering. Myndigheten för stöd till trossamfund fick av den förra regeringen ett uppdrag att göra en förstudie i frågan inför tillsättandet av kommande utredning som redovisades i början av 2023, men regeringen har ännu inte tillsatt någon sådan utredning.

Vi skulle välkomna en sådan utredning och uppmanar regeringen att skyndsamt tillsätta den.

Demokrativillkor för statligt stöd till civilsamhället bör införas

Den tidigare socialdemokratiska regeringen lade fram propositionen Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället om demokrativillkor avseende bidragsgivning till bl.a. trossamfund. Regeringen drog tillbaka denna proposition i november 2022. Vi anser att det är nödvändigt med en reformering av lagstiftningen avseende det statliga stödet till trossamfunden, bl.a. med ett förtydligat demokrativillkor. En viktig del i arbetet är att säkerställa att statsbidrag lämnas till organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer. Det är därför beklagligt att regeringen har stoppat demokrativillkorspropositionen, en proposition som man stödde före valet. Vi menar att åtgärder skyndsamt måste sättas in och har i riksdagen agerat genom att lägga ett utskottsinitiativ som skulle uppmana regeringen att ta tag i frågan. Detta stoppades av regeringen och dess samarbetsparti Sverigedemokraterna.

En proposition avseende demokrativillkor måste skyndsamt läggas på riksdagens bord.

Filmpolitik för framtiden

Riksdagen har antagit följande mål för filmpolitiken:

- Utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet.
- Allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet.
- Filmavtalet bevaras, används och utvecklas.
- Svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet.
- Barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande.
- Jämställdhet och mångfald präglar filmområdet.
- Filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Vi vill att regeringen fortsatt ska främja och utveckla svensk film.

Den svenska filmpolitiken förändrades 2017 då en statlig filmpolitik infördes som då ersatte den filmavtalsmodell som funnits sedan 1963. Det har nu gått snart sex år sedan den statliga filmpolitiken infördes och det är dags att i grunden se över filmpolitikens mål, inriktning och finansiering.

Filmproduktionsincitament infördes 2022, vilket möjliggör att fler internationella filmproduktioner lockas till att filma i Sverige. Det innebär också att svenska filmproduktioner stannar kvar i stället för att förlägga hela eller delar av sin inspelning till länder som har produktionsincitament. Film- och tv-industrin är viktig för framtiden och behöver bli en del av näringspolitiken i Sverige.

Då ansökningsförfarandet för filmproduktionsincitament haft svårigheter behöver dessa processer ses över. Det har också funnits kritik mot hur branschråden på Filminstitutet har fungerat; även här behövs en översyn.

Det finansiellt centrala i filmavtalet var att biografägarna fick en lägre moms mot att de skulle betala en avgift till Filminstitutet på 10 % som skulle finansiera svensk film.

När sedan den statliga filmpolitiken infördes höjdes momsen, en åtgärd som kan ha bidragit till minskade besökssiffror.

Andra viktiga frågor avseende filmpolitik som bör ses över är

- tillgången till biografier över hela landet
- digitalisering av svensk film
- illegal hantering av film
- film på minoritetsspråk samt främjande av svensk och nordisk film
- frågan om audiovisuell avgift
- arkivbehoven för svensk film och datorspel
- kulturskolornas undervisning i film- och spelskapande
- kompetensförsörjningen inom film- och spel-/gamingmarknaden
- utvecklingen av spel- och gamingbranschen
- utmaningar avseende AI inom film- och spelområdet.

Det finns många frågor som rör svensk filmpolitik som behöver utredas och analyseras. Vi socialdemokrater föreslår därför att regeringen tillsätter en ny filmpolitisk utredning med ett brett uppdrag.

Spel och e-sport – en svensk framgångssaga

Sverige är sedan länge framträdande när det gäller spel och spelutveckling. Det finns flera stora och framgångsrika spelföretag. Dessa företag har producerat några av de mest populära spelen i världen, till exempel Minecraft, Battlefield och Candy Crush.

Den svenska spelbranschen präglas av både hög kreativitet och avancerad teknologi. Sverige har blivit en av världens ledande exportörer av videospel. Även om framgångarna är många finns det problem som branschen har identifierat. Rapporten ”Vägar in i spelbranschen” kartlägger Sveriges spelutbildningar och visar på utmaningar kopplade till kompetensförsörjning.

Sverige har haft många framstående e-sportutövare som rönt stora framgångar internationellt. E-sport som fenomen växer hela tiden och vi måste bejaka våra svenska utövare. Tidigare i år blev E-sportsförbundet invalt som ett specialidrottsförbund i Riksidrottsförbundet, något som de arbetat länge för.

Vi uppmanar regeringen att inleda en dialog med branschens företrädare för att diskutera de utmaningar som finns för olika aktörer inom branschen, såväl producenter som utövare.

Medier

Målen för mediepolitiken är att stödja yttrandefrihet, mångfald och massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan.

Att man kan ta del av fri och oberoende journalistik är en förutsättning för att man ska kunna delta i det demokratiska samtalet, bilda sig en välgrundad uppfattning och ta del av ansvarsutkrävning och granskning av makten. En stark, självständig och livskraftig mediesektor i hela landet är kort sagt en grundbult i vår demokrati. På många håll i landet är de ekonomiska förutsättningarna för att bedriva journalistik utmanande, och vi välkomnar därför att det nu finns ett förslag till nytt mediestöd. I delar är förslaget väl avvägt och svarar upp mot vissa av de utmaningar som medier står inför i en nära framtid. Samtidigt finns det tydliga brister i propositionens förslag där man låtit demokrativillkoret urvattnas – det är inte rimligt att skattemedel avsedda för att stärka demokratin går till medier vars avsikt är att avskaffa densamma. Det finns också en risk att betoningen på den geografiska täckningen gör att mångfalden blir nedprioriterad. De nationella fäddagarstidningar som erbjuder journalistisk mångfald med andra samhällspolitiska perspektiv, infallsvinklar och nyhetsvärderingar riskerar att bli utan stöd, och det är mycket olyckligt. För att kunna hantera detta föreslår vi att mediestödet utökas med 10 miljoner kronor för 2014, detta inom utgiftsområde 1. Det kommande stödet behöver också en tydlig utvärderingsstation efter två år. Mer om detta går att läsa i vår följdmotion med anledning av proposition 2022/23:13.

Trots att ett nytt stöd är på gång förändras medielandskapet hastigt; inte minst kommer de stora framsteg som gjorts inom AI att ytterligare drastiskt förändra förutsättningarna. Vi vill se en bred parlamentarisk utredning som får i uppgift att ta fram en mediepolitik för framtiden.

Public service – radio och tv för alla

Fria och oberoende medier har en viktig demokratisk uppgift genom att spegla den politiska debatten och granska makthavare. Här utgör public service en omistlig del. Sveriges Radio och Sveriges Television ska ha ett brett utbud av nyheter, samhälls- och kulturprogram, film, dokumentärer och nöjesprogram.

Vi socialdemokrater ser att Sverige behöver en stark public service med ett brett uppdrag och en långsiktig, självständig och stabil finansiering. Det ska inte vara möjligt för politiker som vill ta makten över medierna att med snabba beslut beskära public services möjligheter att verka. Socialdemokraterna vill grundlagsskydda public service och dess oberoende.

Sverige orienterar sig just nu i en tid av kris i vårt närområde. Så gör även public service. Tidigt var public service-bolagen på plats för att rapportera om Rysslands invasionskrig i Ukraina. Beredskapsuppdraget kräver resurser för att säkra korrekt bevakning liksom förmåga att genomskåda desinformation. SVT har sedan krigets utbrott varit den mest använda informationskällan i Sverige och även den med högst förtroende.

Den förra parlamentariska public service-kommittén gjorde ett utmärkt arbete som enigt erkände den omvälvande förändringen i det svenska medielandskapet. Beslut om att låta SVT, SR och UR utveckla nya plattformar och programtjänster digitalt har främjat bolagens snabba transformering från linjärradio- och tv-sändningar till tjänster på internet. Sedan 2018 har veckoräckvidden för det linjära tv-tittandet gått från 75 procent i befolkningen till 61 procent. Detta samtidigt som onlinekonsumtionen ökar.

Public service utmanas liksom andra medier av globalisering, digitalisering och en snabb teknikutveckling. Internationella mediebolag konkurrerar med inhemska medier avseende ekonomi och innehåll. En borgerlig kritik mot public service, med sina totalt 8,5 miljarder i årlig finansiering, är att den utgör en alltför stark konkurrens gentemot andra svenska medier. Men det ter sig inte särskilt troligt när man tittar på de globala bolagens verksamhet i Sverige. Bolagen Apple (587 mdkr år 2021), Disney (578 mdkr), Amazon (540 mdkr), ByteDance (497 mdkr) och Netflix (255 mdkr) konkurrerar med inhemska svenska aktörer om såväl intäkter som svenska folkets tid och uppmärksamhet.

Att minska SVT:s, SR:s och UR:s utbud och ekonomi, som föreslagits från borgerligt håll, innebär omfattande svårigheter att klara den globala konkurrensen. Inget tyder på att svensk public services marknadsandelar, i händelse av ett smalare uppdrag, skulle främja svenska kommersiella mediebolag. Tvärtom skulle troligen en smalare och finansiellt krympt public service innebära att globala kommersiella aktörer skulle förstärka sin position på den svenska mediemarknaden.

Sedan 2008 har reklamintäkterna för medier med journalistiskt innehåll i Sverige minskat med över 60 procent, vilket gått till internationella storbolag som Google och Facebook. För det svenska språkområdet innebär globalisering och digitalisering att innehållsproduktioner på det svenska språket utmanas av innehåll på världsspråk som engelska, spanska, arabiska och kinesiska. När flera av strömningstjänsterna dessutom aviserat att man helt slutar med svenskspråkig originalproduktion behövs en ny insikt om värdet och vikten av SVT, SR och UR för det svenska språkets status.

Att slå vakt om public services breda uppdrag måste också ses i ljuset av den nya säkerhetspolitiska situationen. Var befolkningen tar del av saklig, oberoende och säker information i händelse av en kris är en samhällelig angelägenhet och fråga för det svenska totalförsvaret. Då den svenska befolkningen har ett stort förtroende för public

service i fredstid finns det mycket som talar för att det är hos public service befolkningen tar del av nyheter i händelse av en kris, framför aktörer som agerar i desinformativt syfte.

Ett smalande av public service, som är något som ständigt återkommer från borgerligt håll avseende public service, innebär just att kultur-, sport- och folkbildningsprogram, film och dokumentärer riskerar att strykas. Mot bakgrund av den hårdnande konkurrensen mellan aktörer på mediemarknaden och det nya säkerhetsläget finns det idag inte utrymme att kompromissa om värdet och vikten av public services breda uppdrag.

I Tidöavtalet står det: Mediernas frihet ska värnas, och mångfalden av olika medier ska främjas. Public service-mediernas oberoende ska bestå och dess långsiktiga finansiering vidmakthållas. I ett delvis nytt medielandskap behöver public service-verksamheten utvecklas, som en del av den demokratiska infrastrukturen. Detta ska vara inriktningen inför den kommande tillståndspanoriden 2026–2033.

Det är bra att regeringen här betonar värdet av public service, även om vi ännu inte sett något mer konkret formuleras avseende hur public service-verksamheten ska ”utvecklas”.

Vi socialdemokrater anser att framtidens public service måste inbegripa ett brett uppdrag. Detta arbete avser vi att fortsätta med i 2023 års parlamentariska kommitté som beslutar om villkoren i det kommande sändningstillståndet för 2026–2033.

Ungdomspolitik som stärker ungdomars levnadsvillkor

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Ungas inflytande och delaktighet är en central del av ungdomspolitik. I en levande och jämlik demokrati är det viktigt att alla unga har de kunskaper, verktyg och förmågor som krävs för att aktivt kunna föra sin talan och delta i demokratins processer. Det är också viktigt att unga har förutsättningar att organisera sig. Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer bidrar till det på ett betydelsefullt sätt.

Den 22 juni 2022 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning om en öppen fritidsverksamhet för ungdomar. Syftet var att utreda frågan om att erbjuda barn och unga en meningsfull fritid och därmed agera brottsförebyggande.

Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2023. Vi socialdemokrater ser fram emot förslag i den kommande utredningen. Vi vill att regeringen utvecklar förslag för att stärka ungdomars levnadsvillkor.

Politik för det civila samhället

Vi ser med oro på de utspel som företrädare för regeringens samarbetsparti Sverigedemokraterna har uttryckt avseende att dra in statligt stöd till civilsamhällesorganisationer som kritiserar den nuvarande regeringens politik. Ett exempel är att ledande företrädare för Sverigedemokraterna vill stoppa det statliga bidraget till Civil Rights Defenders, som hävdar att Tidöavtalet – regeringsavtalet mellan

Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna – på flera punkter i överenskommelsen bryter mot internationella överenskommelser och konventioner. Den typen av politisk påverkan är mycket allvarlig och vi socialdemokrater kommer att bevaka denna fråga mycket noggrant.

Villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Det civila samhällets organisationer i Sverige är fristående och självständiga från staten. Att bilda en förening eller ett kooperativ är ett sätt att lösa gemensamma behov som skiljer sig från lösningar inom ramen för marknaden, staten eller familjen. Organisationerna arbetar primärt med samhällsrelaterade mål som medlemmarna vill lösa eller har nytta av. Syftet är inte att göra vinst och det är inte heller möjligt att göra några stora vinster på verksamheten, utan eventuellt överskott återinvesteras i regel i verksamheten.

Civilsamhället är komplext och organisationerna ser väldigt olika ut. Ett sätt att beskriva det är att civilsamhället i Sverige har tre olika ben. Det första benet är det ideella föreningslivet som helt bygger sin verksamhet på människors frivilliga engagemang, det andra benet är ideella organisationer som bedriver offentligt finansierad välfärd med anställd personal och det tredje benet är den sociala ekonomin, eller civilsamhällets företagande, med verksamheter inom olika sektorer som primärt arbetar med samhällsrelaterade mål eller medlemsnytta, är demokratiskt styrda och återinvesterar eventuellt överskott.

På senare år har det skett en glidning där ett antal myndigheter hävdar att samma regler som gäller för privat näringsverksamhet ska gälla för ideell föreningsverksamhet. Ibland har frågan kommit upp för att ett företag drivit ett rättsfall, och ibland har myndigheterna agerat på eget initiativ, ofta med hänvisning till EU-lagstiftning. Denna utveckling förändrar förutsättningarna för ideell föreningsverksamhet och tvingar föreningarna att anpassa sig till lagstiftning som är skriven för vinstsyftande aktörer på en marknad, alltså för aktörer som agerar utifrån en helt annan logik.

Socialdemokraterna anser att det ideella föreningslivet inte ska lyda under marknadslogikens regler. Den här glidningen har skett i strid med en bred politisk enighet om att värna det civila samhällets särart. Det är samtidigt viktigt att säkerställa att regler som är skapade för det ideella föreningslivet inte missbrukas av vinstdrivande aktörer. Vi anser att det är nödvändigt att i grunden genomlysas dessa frågor och skapa en hållbar politik.

Vi socialdemokrater vill värna det ideella föreningslivets särart. Ideell föreningsverksamhet ska inte behöva anpassa sig efter regler utformade för kommersiell verksamhet. Vi vill att det tas fram riktlinjer för hur myndigheter ska hantera ideell föreningsverksamhet som värnar civilsamhällets särart.

Stärka kontrollen av bidrag till civilsamhället

Riksrevisionen redovisade i rapporten Tillit och kontroll – statlig bidragsgivning till civilsamhället (RiR 2023:7) att statens kontroll av bidragen till civilsamhällets organisationer är för svag. Statens samlade bidrag till civilsamhällets organisationer uppgår årligen till cirka 20 miljarder kronor. Det finns risk för fusk och missbruk, vilket kan innebära att angelägen verksamhet trängs undan och att förtroendet för bidragssystemet undergrävs.

Granskningen visar att myndigheternas kontrollåtgärder inte är tillräckliga. Systemet är tillitsbaserat och bygger på självrapportering. Detta öppnar upp möjligheten för oseriösa aktörer att använda bidragen på ett sätt som inte avsetts.

Vi tror att bidragsgivande myndigheter måste utveckla sina kontrollmetoder. Det finns även behov av ett nationellt stöd inom vissa specialiserade kompetenser, som ekonomisk brottslighet, våldsbejakande extremism och demokratifrågor. Ett ökat informationsutbyte mellan myndigheterna är önskvärt. Idag finns det ingen samlad bild över vilka bidrag som går till vilka organisationer, vilket gör det svårt för myndigheterna att upptäcka om samma verksamhet får bidrag från flera olika instanser.

Riksrevisionen ger några rekommendationer, t.ex. om att

- inrätta en central databas som omfattar alla tillgängliga statsbidrag till civilsamhället och de organisationer som fått del av sådant stöd
- inrätta nationella stödfunktioner avseende väsentliga risker i samband med bidragsgivningen till civilsamhället, t.ex. finansiella risker, våldsbejakande extremism och icke-demokratisk verksamhet
- uppmana myndigheter till fler verksamhetsbesök
- tillhandahålla grundläggande utbildning om vilka krav som ställs på bidragsmottagande organisationer.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen lade fram en proposition (Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället, prop. 2021/22:272) om demokrativillkor avseende bidragsgivning till bl.a. trossamfund. Regeringen drog tillbaka denna proposition i november 2022. Denna proposition hade varit en viktig del i arbetet som Riksrevisionen rekommenderar.

Vi uppmanar regeringen att återkomma med förslag som motverkar fusk och felaktigt utnyttjande av bidrag inom civilsamhället.

Samlingslokaler runt om i landet måste värnas

Runt om i vårt land finns en imponerande mängd samlingslokaler som drivs av föreningslivet. Många har sitt ursprung i de svenska folkrörelserna. Vi vet att många samlingslokaler hade en tuff situation under pandemin, då såväl möjligheten till uthyrning för möten och fester som förutsättningarna att anordna kulturarrangemang kraftigt begränsades. Den stora andel ideellt arbete som möjliggör samlingslokalernas verksamhet är imponerande. Vi socialdemokrater ser det som viktigt att statens stöd till samlingslokalerna fortsatt prioriteras och ges långsiktigt.

De föreningsdrivna samlingslokalerna har en avgörande roll för vårt civilsamhälles förutsättningar att verka, inte minst på landsbygden och i glesbygd, där samlingslokalerna på många platser är navet för bygden. De fungerar som mötesplatser för

föreningslivet och är på många platser arenan för att konst och kultur ska finnas tillgänglig i hela landet.

Samlingslokalernas funktion som mötesplatser runt om i vårt land gör dem också till en resurs i samhällets krisberedskap och vårt civilförsvar. Vid exempelvis större och längre strömavbrott, skogsbränder eller eftersök av försvunna personer är det inte ovanligt att de föreningsdrivna samlingslokalerna blir knutpunkten för samhällets olika insatser.

Idrottspolitik för inkludering, bredd och spets

Statens stöd till idrotten är till för att ge alla möjlighet att motionera och idrotta, att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge alla i Sverige positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Svensk föreningsidrott skapar goda möjligheter till integration – i en idrottsklubb eller i ett lag möts alla på lika villkor och bygger broar mellan människor. Riksidrottsförbundet bedriver idag en inkluderande verksamhet som syftar till integration. Detta är en utveckling som vi socialdemokrater fortsatt vill stödja.

Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Idrottsrörelsen lever fortfarande med efterverkningarna från nedstängning under pandemin som hade omfattande inverkan på idrottsrörelsen och folkhälsan.

Vi som land utmärker oss vad gäller föreningsdriven folkrörelseidrott. Ska denna bestå måste investeringar göras i dess verksamheter och anläggningar. Vi socialdemokrater har tidigare gått fram med flera satsningar för att stärka idrottsrörelsen, uppgående till 3,5 miljarder kronor i stöd under pandemin, särskilda satsningar på barns och ungas idrottande samt 300 miljoner i återstartsstöd 2022.

Vi vet att också att idrotten har en positiv och integrerande effekt på samhället. Inom idrotten träffas människor med olika bakgrund för gemensamma uppgifter och utmaningar. Ytor som bryter segregation är något vi behöver mer av och vi ser ett fortsatt behov av ytterligare insatser för idrottande, inte minst för unga. Därför vill vi se ett ökat anslag till idrotten om 100 miljoner kronor för 2024.

E-sport som idrott

Svenska e-sportförbundet är sedan Riksidrottsförbundets årsmöte i maj 2023 medlem i Riksidrottsförbundet och räknas nu som en idrott. Detta har tagits emot som mycket positivt av alla de som är engagerade inom e-sport och gaming. Beslutet innebär många positiva aspekter avseende stöd och tävlingar.

E-sportförbundets föreningar anordnar event och turneringar, både offline och online, och de arbetar för att främja e-sporten lokalt och skapa en positiv miljö för föreningens medlemmar.

Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma att det finns en viss problematik kring datorspel som bl.a. Folkhälsomyndigheten har rapporterat om.

Folkhälsomyndigheten pekar på att det finns ett samband mellan datorspel och problem med spel om pengar, och vissa inslag i datorspel är särskilt problematiska i det

perspektivet. Sambandet kan vara viktigt för arbetet med att förebygga problem med spel om pengar.

Bland män som spelade datorspel dagligen 2018 hade andelen med problemspelande ökat tre år senare. Bland kvinnor som spelade datorspel dagligen 2018 hade andelen med någon grad av spelproblem ökat tre år senare.

Vi socialdemokrater vill uppmana regeringen att noga följa utvecklingen inom datorspel och gaming.

Elitidrottares villkor måste förbättras

I en artikel i DN säger friidrottens förbundskapten Kajsa Bergqvist att det bara är en tredjedel av hennes VM-trupp på 32 personer som kan leva på sin idrott. Och så ser det ut inom många sporter. Det finns förstås de som har enorma inkomster och stora sponsorer, men de är mycket färre än de som har svårt att få sitt idrottande på elitnivå att gå ihop ekonomiskt. Många av de bästa idrottarna lever under mycket knappa förhållanden. Särskilt svårt är det för de som tävlar i små idrotter.

Forskningsrapporten Vagar till världstoppen visar att elitidrottare är i behov av familj eller närstående för ekonomiskt och socialt stöd. I den av Sveriges Olympiska Kommitté identifierade gruppen Topp och Talang är det 44 % som lever under vad Kronofogdemyndigheten identifierar som existensminimum.

Den förra S-ledda regeringen tillsatte utredningen Ett trygghetssystem för alla som i juni 2023 presenterade förslag på alternativa sätt att beräkna en individs sjukpenninggrundande inkomst. Man föreslår också att statliga konstnärspolitiska stipendier ska inkluderas då sjukpenningen beräknas. För idrottsrörelsen finns inga statliga stipendier som liknar dem inom kulturen men däremot samma behov av trygghetssystem.

Riksidrottsförbundets uppfattning är att unga idrottsutövare bör ha rätt till pension, försäkringar och samma trygghet som alla andra. Vi socialdemokrater ser med oro på vad som kan ske avseende ungas elitsatsningar. Vi vill uppmana regeringen att inleda en dialog med idrottens företrädare om denna fråga.

Statlig idrottsanläggningsfond för fler idrottsanläggningar

Det råder brist på anläggningar i flera delar av landet. Många kommuner har ett stort behov av att renovera och bygga nya idrottshallar, hockeyhallar och simhallar. Det är också brist på kunskap och samordning kommuner emellan. För att stimulera byggande genomförde den socialdemokratiskt ledda regeringen en samordningssatsning på 80 miljoner kronor och utökade Centrum för idrottsforskningens uppdrag. Detta är dock inte tillräckligt. Kommunerna efterfrågar möjlighet till delfinansiering för nybyggnation och renovering av anläggningar. Mot bakgrund av detta menar vi socialdemokrater att frågan om en statlig idrottsanläggningsfond ska utredas.

Fritidskort

I budgetpropositionen för 2023 aviserade den nya regeringen att den avsåg att införa ett nytt så kallat fritidskort. I april 2023 gav regeringen sedan fem myndigheter i uppdrag att förbereda införandet. Den 30 maj 2023 redovisade Statens kulturråd och MUCF en

första del i sitt uppdrag genom att lämna förslag på kriterier för utförarorganisationer, aktiviteter och avgifter.

De närmare detaljerna kring fritidskortets utformning är således under utveckling. Vi socialdemokrater följer utvecklingen noga för att säkerställa att reformen bidrar till att värna barns och ungas tillgång till idrotts- och föreningslivet. Reformen får inte bara bli en reform för medelklassens redan aktiva barn utan det nya systemet behöver utformas på ett sådant sätt att fritidsaktiviteter tillgängliggörs också för barn och unga från socio-ekonomiskt svagare hushåll. Det nya systemet får heller inte bli för administrativt betungande. Det är viktigt att pengarna kommer ut i verksamheterna och inte försvinner på vägen. Systemet behöver här utformas i nära dialog med Föreningssverige så att inte t.ex. aktiviteter som i dag är gratis försvåras eller ges sämre villkor. Det är ofta just de kostnadsfria aktiviteterna som idag når ungdomar med sämre ekonomi. Systemet får heller inte underlätta för fusk eller kriminalitet. Den första delrapport som Statens kulturråd och MUCF lämnat som underlag för reformen lyfter här fram ett antal viktiga risker, inte minst kommersialiseringen av barns och ungas fritid, som regeringen behöver hantera i det fortsatta arbetet.

Allt detta är frågor som vi socialdemokrater noga kommer att bevaka vid systemets utformning. Det är därför också angeläget att en kontrollstation införs ett år efter systemets införande, för att säkerställa att reformen kommer alla barn till del på ett likvärdigt sätt.

51-procentsregeln

Den svenska folkrörelsedrivna idrotten baseras på idén att den ska vara självständig och självstyrande. Det är medlemskapet som ska ligga till grund för föreningsmodellen. Arbetet sker i idrottsklubbar och föreningar med Riksidrottsförbundet som den samlade organisationen och stämman som dess högst beslutande organ. Därför är det enbart idrottsrörelsens medlemmar som kan ändra i dess stadgar och något som politiken ska hålla sig ifrån. Vi beklagar att den högerkonservativa regeringen inte förstår detta och därmed ger uttryck för att frångå modellen för beslutsfattande inom idrotten. Den högerkonservativa regeringen verka vilja frångå idrottsrörelsens och medlemskapets värde och tyngd, till förmån för enskilda privata kapitalägare. Att ifrågasätta 51-procentsregeln handlar i grunden om att frångå tanken om idrott som främst medlemsdrivet. Vi socialdemokrater vill stödja idrottsrörelsen och vill verka för att 51-procentsregeln blir kvar.

Friluftslivspolitik för alla

Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken. Oavsett förutsättningar ska alla människor, däribland barn och unga, ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Vi socialdemokrater anser att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv ska fortsätta att utvecklas i alla delar av landet. Nationalparker och natur- och kulturresevat är viktiga för friluftslivet och lockar miljoner besökare varje år. De är också betydelsefulla för landsbygdsutveckling och för både lokal och regional utveckling. Den fortsatta utvecklingen av natur- och kultur-baserad turism är en betydelsefull del av en hållbar turism och besöksnäring genom den

sysselsättning och de bidrag till den lokala ekonomin som denna turism skapar. Landets många naturreservat spelar en mycket stor roll för utövande av alla sorters friluftsliv, som vandring, ridning, cykling, svampplockning, fiske och paddling m.m. En stor del av friluftslivet utövas nära bostaden eller tätorten. Därför är det mycket viktigt att bevara en grön infrastruktur i och omkring städer och tätorter, inte minst i kommuner med en stark bebyggelseutveckling. Ansvar för att se till att friluftslivet har goda förutsättningar är delat mellan stat och kommun och mellan många myndigheter. En fortsatt god samordning är därför viktig.

Friluftslivet har en lång tradition i vårt land och starka kopplingar till vår historia och kultur och skapar gemenskap. Tillsammans med den unika allemansrätten har människor rätt att vistas och utöva friluftsliv i naturen, även på privat mark, under vissa förutsättningar.

Friluftslivet har en positiv inverkan på folkhälsan och välbefinnandet genom att främja fysisk aktivitet, avkoppling och kontakt med naturen och har möjlighet att påverka integrationen positivt. Verksamheterna inom svenskt friluftsliv bidrar till att öka kunskapen och medvetenheten om naturens betydelse och vikten av att skydda den för kommande generationer.

Oavsett förutsättningar ska alla människor, däribland barn och unga, ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Särskilt viktigt är det att de som är friluftsovana får möjlighet att prova på och komma i kontakt med svenskt friluftsliv.

I statsbudgeten för 2023 minskade regeringen med stöd av Sverigedemokraterna statens budget för skötsel och skydd av natur med två tredjedelar. Denna kraftiga nedskärning av anslaget gör att länsstyrelserna nu vittnar om att vindskydd, vandringsleder och grillplatser kan behöva stängas.

Därtill har anslaget för statlig friluftsinfrastruktur halverats samtidigt som bidrag till kommunala naturvårdsprojekt för friluftsliv och folkhälsa minskar, liksom bidrag för information om allemansrätten, enligt Svenska turistföreningen och Friluftsfrämjandet. Konsekvensen är att eftersatta leder inte rustas upp och att befintliga rastskydd inte renoveras. Enligt Svenskt Friluftsliv är den främsta konsekvensen av den sänkta budgeten att information om allemansrätten helt sätts på paus och att kommunala naturvårdsprojekt uteblir.

Vi satsade 250 miljoner kronor mer än regeringen på naturvårdsanslagen i statsbudgeten för 2023. Vi menade att anslaget skulle användas till insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald, tillgängliggörande av naturreservat och insatser för ett förstärkt friluftsliv.

Vi socialdemokrater fördubblade 2022 anslaget till Svenskt Friluftsliv – från ca 50 miljoner kronor till cirka 100 miljoner kronor. Satsningen på friluftslivet var ett led i arbetet med att nå målen för friluftslivspolitik. Vi vill stärka friluftsorganisationernas stöd till skolans verksamhet med friluftsdagar och utomhuspedagogik samt främja satsningar på utevistelse för barn och unga, inte minst barn i socioekonomiskt utsatta områden.

Folkbildningen måste försvaras

Folkbildningen i Sverige har en särställning för livslångt lärande genom utbildning, omställning, bildning och delaktighet. Folkbildningen bidrar till att alla har en möjlighet att bli sedda och lyssnade på. En möjlighet för varje individ att läsa på sina egna villkor i vuxen ålder. Oavsett om du har en funktionsnedsättning, har varit arbetslös en lång tid, behöver läsa svenska språket för att få en sysselsättning eller inte har känt att gymnasiet fungerade så finns möjligheten för alla, såväl vuxna som ungdomar och äldre, att utvecklas och bildas. Att kunna ställa om senare i livet kan vara avgörande för just möjligheten att orka arbeta till pensionen eller att vara attraktiv på arbetsmarknaden.

Folkhögskolorna med sin unika utbildningsform fångar upp deltagare som andra utbildningsformer inte når. Folkhögskolorna stödjer deltagarna att komma vidare i utbildning, att forma sitt eget konst- och kulturintresse eller att få en sysselsättning på arbetsmarknaden. Deltagarna formar sina egna studier och ökar kunskapen och bildningen för personlig utveckling. De skaffar erfarenhet genom utbyte med andra deltagare och detta bidrar både till gemenskap och trygghet. För Socialdemokraterna och arbetarrörelsen är folkhögskolorna ett alternativt sätt att kompetensutvecklas, sadla om eller helt enkelt utbilda sig.

Idag finns det cirka 150 folkhögskolor i Sverige, varav drygt två tredjedelar drivs av idéburna organisationer och resterande har regioner som huvudmän. Tillsammans med de 10 statsbidragsberättigade studieförbunden utgör dessa den organiserade folkbildningen i vårt land. Målet för folkbildningspolitiken är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. På så sätt har folkbildningen i Sverige en särställning som en bred arena för utbildning, bildning och delaktighet.

Studieförbunden som sträcker sig från det konservativa till det socialliberala är viktiga för hela kulturlivet. Studieförbunden är många gånger en språngbräda till vidare studier på folkhögskolorna. Dessa två folkbildningsformer tillsammans gör kittet i samhället då det kommer till demokrati, konst och kultur, jämlikhet och bildning. Med tiden har folkbildningen blivit betydande i arbetet med att möta en rad samtida samhällsutmaningar, till exempel att stärka ett aktivt deltagande i samhället för alla människor, att ge människor fler möjligheter att utbilda sig eller att byta yrkesinriktning, att ge nyanlända och andra utrikesfödda möjlighet till etablering i arbetslivet samt att tillhandahålla ett rikt, tillgängligt och inkluderande kulturliv i alla delar av landet. Folkhögskolan är som utbildningsform unik eftersom den når deltagare som andra utbildningsformer inte når och stödjer deltagarna att komma vidare till arbete och fortsatta studier. Folkhögskolan erbjuder därmed en andra och en annan chans till utbildning.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen byggde under flera år ut folkhögskolan inom ramen för Kunskapslyftet. Utbildningsbehoven bland vuxna är fortsatt stora och det behöver finnas olika utbildningsalternativ för t.ex. unga vuxna, utrikesfödda och personer som inte har uppnått målen för en gymnasieutbildning. Finansieringsansvaret för folkbildningen är delat mellan stat, regioner, kommuner och huvudmän. Principen om delat finansieringsansvar är viktig att upprätthålla. Folkhögskolorna erbjuder också en studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola i samarbete med Arbetsförmedlingen. Vi socialdemokrater bedömer att dessa kurser utgör ett viktigt steg på vägen till vidare studier, inom t.ex. en allmän kurs, och till etablering på arbetsmarknaden.

Folkbildningsrådet, som fördelar statsbidraget till folkhögskolorna och studieförbunden, måste säkerställa att statsbidraget används i linje med statens syften med stöden. Av Riksrevisionens granskningsrapport RiR 2022:20 framgår att kontrollen och granskningen av statsbidraget måste klargöras och förstärkas.

Mot bakgrund av behovet av ökad kontroll och granskning av statsbidraget till folkbildningen har vi socialdemokrater föreslagit en normgivande lagstiftning om demokrativillkor vid utbetalning av statsbidrag till det civila samhället som även ska tjäna folkbildningsområdet. Den förra, S-ledda, regeringen beslutade den 7 juni 2022 om kommittédirektiv till en utredning om styrning och uppföljning av folkbildningen (dir. 2022:75). Utredningen om styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden, gör en översyn av nuvarande modell för fördelning av statsbidrag till folkbildningen och utreder hur uppföljning, kontroll och granskning av statsbidrag säkerställs. Uppdraget ska slutredovisas senast den 19 februari 2024. Vi ansåg mot bakgrund av detta att politiska åtgärder rörande folkbildningens verksamhet och roll bör invänta utredningen förslag.

Så har tyvärr inte skett. Utbildningsdepartementet har föregått utredningen och gjort en översyn av statens bidrag till folkbildningen och föreslår att Folkbildningsrådet inte längre ska besluta hur stor del av statsbidraget till folkbildningen som ska gå till folkhögskolor respektive studieförbund. Det ska i stället beslutas av regering och riksdag. Folkbildningsrådet ska fortsättningsvis enbart besluta om fördelningen av bidraget till de olika folkhögskolorna och studieförbunden. Förslaget avses träda i kraft 2024-01-01.

Nu går dessutom regeringen fram med en drastisk och omfattande nedskärning av folkbildningens anslag. Det kommer att ha en inverkan inte bara på folkbildningen, utan även på det civila samhället, lokalsamhället, kulturen och idrotten i vårt land. Reaktionerna har varit stora med manifestationer och tusentals som undertecknat protestlistor. Oron är nu stor hos många när regeringen och Sverigedemokraterna slagit in på denna direkt folkbildningsfientliga väg.

Vi föreslår därför att anslag 14:1 Bidrag till folkbildningen förstärks med 250 miljoner kronor för 2024 – för att studieförbunden inte ska nedmonteras. Vi socialdemokrater kommer alltid att stå upp för folkbildningen.

Spelpolitik som värnar spelarna

Efter omregleringen av spelmarknaden har statens möjligheter att kontrollera det spel som riktas till svenska konsumenter ökat avsevärt. För att uppnå målen är en effektiv och ändamålsenlig tillsyn avgörande. Arbetet för att stänga ute olicensierat spel är fortsatt prioriterat. Möjligheterna för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel är fortsatt en prioriterad fråga och här är vi mycket kritiska till regeringens och Sverigedemokraternas inriktning att inskränka den möjligheten.

Vi beklagar den högerkonservativa regeringens beslut att inte gå vidare med förslaget att införa krav på måttfullhet vid marknadsföring av spel. Detta riskerar att öppna upp för aggressiv marknadsföring utan en helhetsbedömning. I den proposition som behandlades i betänkande 2022/23:KrU2 En förstärkt spelreglering fanns ett förslag som anger på vilket sätt en måttfull marknadsföring ska vara och vikten av en helhetsbedömning. Kommersiella budskap ska begränsas till relevanta fakta rörande

spelet, presenterade i så saklig form som möjligt och utan ovidkommande inslag. Marknadsföringen ska inte framställa spel som något socialt attraktivt eller antyda att spel bidrar till social framgång. Inte heller ska det finnas antydningar om att spel kan vara ett alternativ till arbete, en lösning på finansiella problem eller en form av finansiell investering.

Vidare ska budskapens utformning samt deras färg, bild, typografi och layout etc. bedömas utifrån kravet på måttfullhet. Det innebär att varken direktmarknadsföring eller utomhusreklam som sådan är oförenlig med kravet på måttfullhet, utan får bedömas utifrån en helhetsbedömning. För att uppfylla kravet på måttfullhet ska marknadsföringen inte heller vara påträngande (prop. 2016/17:8 s. 46). Vägledning för bedömningen finns bl.a. i Konsumentverkets praxis och allmänna råd, i Europeiska kommissionens rekommendation 2014/478/EU av den 14 juli 2014 om principer för att skydda konsumenter och spelare i samband med onlinespeltjänster och för att förhindra att underåriga spelar onlinespel om pengar samt i branschorganisationernas riktlinjer för marknadsföring. Som ett exempel på vad som kan anses strida mot måttfullhetskravet kan nämnas marknadsföring som förmedlar bilden av att spel är riskfritt eller liknande om så inte är fallet. Det får också anses strida mot kravet på måttfull marknadsföring att exempelvis ange att ett erbjudande är gratis, om det krävs att spelaren själv måste satsa pengar eller göra någon annan motprestation, som t.ex. att lämna person- eller kontaktuppgifter, för att kunna ta del av det (prop. 2017/18:220 s. 164 och 328).

Det finns anledning att ta oron för att marknadsföringen har en stark påverkan på bl.a. barn och ungdomar på allvar. Marknadsföringen av spel riskerar dessutom att påverka personer med spelproblem negativt och kan leda till mycket allvarliga konsekvenser för både den enskilde och hans eller hennes närstående. Vi förordar därför på samma sätt som propositionen ett justerat krav på måttfullhet. Den närmare innebörden av måttfullhetskravet bör även fortsättningsvis utvecklas genom praxis. Det finns dock skäl för att i spellagen förtydliga att det vid den helhetsbedömning som ska göras ska tas särskild hänsyn till hur riskfyllt det spel som marknadsförs är. Vi ansluter oss därför till förslaget om att en helhetsbedömning ska göras för att avgöra om marknadsföringen är måttfull. Vid bedömningen ska det särskilt beaktas hur stor risk det aktuella spelet innebär för utvecklande av spelproblem och i vilken utsträckning marknadsföringen riskerar att nå personer under 18 år.

Istället för att regeringen tar ansvar för det riskfyllda spelandet väljer man att utreda om lotterier för allmännyttiga ändamål ska förbjudas för politiska partier. Detta är en typ av spel med liten risk för osunt spelande och en viktig del av intäkterna för exempelvis idrottsföreningar. När man nu vill begränsa möjligheten för politiska partier att bedriva denna typ av lotteriverksamhet är det en politik tydligt riktad mot Socialdemokraterna, som är det enda parti som har en substantiell inkomst från allmännyttiga lotterier. Genom lagstiftning vill regeringen och SD alltså försvåra för det största oppositionspartiet att bedriva politisk verksamhet. Detta är allvarligt och ett tillvägagångssätt som inte hör hemma i välfungerande demokratier.

Vi menar att det är viktigt att politiska partier även fortsatt ska få bedriva väl reglerade lotterier för att stärka de egna intäkterna och uppmanar regeringen att inte gå vidare med denna utredning.

IQ är ett fristående dotterbolag till Systembolaget, vars uppdrag är att genom kunskap och kommunikation skapa medvetenhet, eftertanke och engagemang kring alkohol. Syftet är att minska alkoholens skadeverkningar i samhället. Vi socialdemokrater menar att det vore angeläget att ha IQ som förebild när det gäller spel och

spelmissbruk. Vi föreslår att regeringen ser över frågan om att inrätta en aktör lik IQ inom spelområdet.

I oktober 2021 presenterade den socialdemokratiska regeringen Manipulation av idrottsresultat, där s.k. matchfixning beskrivs som ett allvarligt hot mot idrotten. I samband med omregleringen av spelmarknaden stärktes arbetet mot matchfixning. Vi socialdemokrater vill se fortsatta insatser inom detta område.

Lawen Redar (S)

Lars Mejern Larsson (S)

Azadeh Rojhan (S)

Magnus Manhammar (S)

Ewa Pihl Krabbe (S)

Kristoffer Lindberg (S)

Louise Thunström (S)